

Udgaar i Allinge-Sandvig.
Gudhjem, Østerlars, Hasle
Olsker, Rutsker, Rø og Klemens.

Ansvarshavende Udgiver:
Otto Gornitzka. - Telefon 74.
Trykt i Allinge Bogtrykkeri

Nr. 184

Alm. Annoncer 10 Øre pr. mm, efterf. Gange 8 Ø.
Forretningsann. 8 - - - - - 6 Ø.

Fredag den 6. Februar

Annoncer og lokalt Stof maa være indleveret
senest 2 Dage før Bladet udgaar.

1931

Sneen.

Se, jeg har blindet din Rude -
Jeg er Morgenens Sne.
Jeg er saa kold paa min Snude,
kys mig, min Snut, skal du se!
Blødt som en Tusmørkesværmer
svæver mit flagrende Fnugg,
men naar din Læbe sig nærmer,
perler jeg der som en Dugg.

Føl! Mine Hænder er kolde!
Prøv! Har jeg Smag eller Lugt?
Fra mine Lænder, de golde,
faldt hverken Frø eller Frugt.
Jeg er den kyskeste Nonne,
intet er rent som min Mund.
Jeg har den kankeste Aande,
mod den, din Sjæl bliver sund!
Ludvig Holstein.

Printzenskjoldvisen og Sandheden.

Den svenske Besætning paa Hammershus bestod i April af 120 Mand, hvoraf 64 af Vesterbottens Regiment og 34 af Kronobergs, Kapt. Niels Holm, Løjtnant Per Lagman, Fændrik Gustav Gabel (ell. Sabel), 9 Underofficerer, 2 Trommeslagere samt 4 Mönsterdrängar. Der er næppe kommet flere senere, naar indtages Artilleriløjtnant Niels Rød; der blev fanget Oprørsnatten. - Kapt. Holm var under Opstanden i Sverrig med den bornholmske Soldatertransport. Desuden var der den 8. Dec. 8 bornholmske Artillerister.

Allerede den 13. August ønsker Pr. Forstærkning og den 9. Okt. gentager han Anmodningen. Den 18. November ligeledes og klager endvidere over, at hans Folk er unge og uøvede, en Del er syge, og kun 60 Md. kan bruge Gævær. (Han har dog haft 6 Maaneder at øve dem i. Pr. overdriver sikkert for at fremskynde Forstærkningen).

Den 20. Nov. befaler Pr. Udsendelse af Musketerer (altsaa geværbevæbnede) til Inddrivning af Skatter (ifølge Rasmus Raun til hvert Sogn). Efter en undsluppen svensk Fanges Beretning - en Knægt af Garnisonen, altsaa Øjenvidne - var der en Besætning paa 60 Md. paa Slottet ved dets Overgivelse. De andre 60 Mand var altsaa patroljevist fordelt blandt Bønderne og indkvarteret hos disse, da Opstanden kom. Pr. har utvivlsomt brugt sine bedste Folk hertil. (Denne Blottelse af Fæstningen paa det Tidspunkt var en utilgivelig Fejl af Pr.)

Raun siger, at der var 120 Md. paa Slottet; men Knægten af Garnisonen maa antages at vide bedre Besked.

Denne Forhold har Jens Koefoed naturligvis ikke været uvidende om, og han har som erfarede Krigsmand sikkert ikke undervurderet den store Fare for Opstandens

heldige Udfald, som disse 60 Musketerer betød.

Pr. har sikkert for at skræmme Bornholmerne selv udbredt, at han den 8. Dec. vilde tage til Rønne for at sende Skib efter Forstærkning, og derfor har de Sammensvorne i Forvejen kunnet arrangere sig derefter.

Der foreligger desværre intet om, hvad deres Planer er gaaet ud paa. Kun ved vi fra Jens Koefoeds Relation, at der skulde staa 20 Ryttere parat til ham i Nyker; men det glippede, hvorfor Printzenskjoldvisen gør Nykerpræsten til Forræder og kalder ham Svensker, hvilket han ogsaa ganske rigtig var.

I Planerne maa imidlertid Uskadeliggørelsen af disse 60 Muskerer have indgaaet som et meget vigtigt Led. De skulde helst tages til Fange eller slaas ned, hindres i at samles, i at komme til Slottet eller flygte fra Landet. Led og Adgangsveje skulde bevogtes, Baade trækkes op paa Land, de der ikke havde særlige Hverv skulde samles paa Alarmpladserne o. s. v. Betroede Folk rundt om i Sognene har været instrueret herom i Forvejen og Signalet var Klokkeringning. - Vilde enhver Krigsmand ikke have ordnet det saaledes? Opstand er som Krig, hverken Boksekamp eller Ridderturning; den gaar ud paa at vælge de Midler, der i kortest mulig Tid med mindst mulige Ofre og Risiko paa nemmest mulig Maade fører til Maalet. Det nemmeste var at tage dem paa Sengen, derfor gjorde de det naturligtvis ogsaa, og dermed udførte de gode Bornholmere kun dens danske Konges Opfordring som gik ud paa „at ruinere Garnisonen paa Hammershus med alle Svenske“.

Hvor mange svenske Soldater, der paa denne Maade maatte lade Livet, ved vi ikke, og det bliver sikkert heller aldrig opklaret; men mere end 60 kan der i hvert Fald ikke være Tale om, og mindre end 6 tør man nok heller ikke regne med. Sandsynligheden taler dog stærkt for at det rette Tal ligger nærmest ved det sidste. At Hædet mod de svenske har været endog meget stort, er der næppe Tvivl om, men om unødvendige Grusomheder ell. overflødige Drab er begaaet, er det vanskeligt at udtale sig; men om saa var, vilde det ikke være andet end, hvad man kan vente sig ved saadan en Lejlighed, hvor Civilfolk faar Lov til at boltre sig paa egen Haand. Krigspsykosen er jo nu et Moment, man har lært at tage i Betragtning, og den kan vel ogsaa have gjort sig gældende hin Nat.

Mads Jørgensen, Nygaard i Østerlars blev 1674 halshugget for Mord paa en Kvinde og for-

inden bekendte han, at han desuden 3 Uger efter Opstanden var med til at slaa en svensk Soldat ihjel. Han mente dog ikke herved at have gjort nogen stor Uret. - Det kunde være interessant at vide, om hans Dommere ogsaa mente det.

Dette var dog altsaa efter Oprørsnatten, men viser alligevel, at det ikke er helt uden Grund, naar de flygtede svenske Fangers Beretning siger, at „Knægtene have de fordelt iblandt Bønderne til at arbejde hos dem, hvilke de efterhaanden som det saa dem lyster tage af Dage og drive dermed deres Kurtzwill“ (Tidsfordriv) - selv om det vel nok er noget overdrevet.

Medens Visen lader Bønderne dræbe for Fode uden at spare, lader den Jens Koefoed være ganske anderledes ridderlig, dog siger Visen:

Tolv svenske Mænd der findes i Live,
som vi behaget Kvarter at give.

Saa sent som i 1665 opholdt ganske rigtig 12 svenske Fanger sig paa Bornholm. Vesterbotten Regiment, hvortil de hørte, sendte nemlig i dette Aar en Navneliste paa disse Folk og anmodede om at faa dem igen. (Skrivelsen findes i Hammershus Lensregnskab Rigsarkiv). Har disse 12 været med blandt de udsendte Musketerer og saaledes bevaret Livet under „Svineslagtingen“, kan Maksimumstallet paa Ofrene for denne altsaa formindskes med dette Antal. Bortset fra disse 12, Rasmus Rauns 6 dræbte ude paa Landet, en enkelt Soldat, som blev slaadet ned ved Hammershus, og den ene, som flygtede til Sverrig, er det ikke muligt at gøre Rede for Resten af de 120 Mand af Hammershus Garnison.

Hvis de svenske Regimenter har rekvireret de andre før 1663, hvorfor har de saa ikke taget de 12 med?

Den svenske Beretning siger, at 40 gemene Fanger sendtes med den hollandske Flaade til København. I Hammershus Lensregnskab oplyses det, at det var over 50. Jens Koefoeds Relation siger, at Fangerne (de svenske Ryttere) blev sendt til Rønne og senere til København med den hollandske Flaade, men her er kun Tale om de 63 i Sandvig fangne Ryttere, og disse blev rimeligvis alle sendt til København med de hollandske Skibe; men hvorledes med de andre?

I Kong Fr. III.s Instruks til den nyansatte Skriver og Ridefoged paa Hammershus Peder Jensen, dateret 1. Januar 1659, hedder det bl. a.: Efterdi paa bemeldte Bornholm endnu adskillige svenske Fanger sig befinder, da skal han Officererne med de første Skibe hid til København oversende, de gemene Knægte anlangendes kan iblandt Indbyggerne til Arbejde fordeles indtil videre Forordning,

dog at med det første en rigtig Fortegnelse over dem mig tilskikkes.

Ordet „endnu“, som er fremhævet af mig, lader formode, at der er sendt Fanger bort før den 1. Januar.

Visen siger:

Saa kom strax Skibe fra Kjøbenhavn
og sendte de Fanger fra Bornholms Land

- men hvilke, og hvor mange det gælder, er ikke godt at vide. Kun et er sikkert, at det ikke var dem alle. Efter 1. Januar 1659 var der altsaa adskillige tilbage, og for dem stilles Spørgsmaalet om Tilbagesendelse foreløbig i Bero. Bornholmerne har her haft en billig men nem Arbejdskraft, som de sikkert nødig gav Slip paa. Om en af dem ved vi, at at han ikke mere kom tilbage til sit Fædreland, og om tolv, at de endnu 5 Aar efter Opstanden opholdt sig paa Bornholm; men hermed hører vor Viden op. - Kun saa meget tør man nok sige, deres Lod har ikke været misundelsesværdig. Desværre findes den af Kongen forlangte Liste ikke.

Med det foran anførte mener jeg at have godtgjort, at Printzenskjoldvisen i det store og hele passer meget godt med, hvad man ellers kan anse for Sandhed angaaende Opstanden, naar man ser bort fra de uhyrlige Overdrivelser og forkerte Talangivelser, som vi heldigvis paa andre Maader kan kontrollere.

Den bør staa i Historien som et interessant og værdifuldt Monument til Forherligelse af Bornholmernes Nationalhelt, Befrieren Jens Koefoed og som et troværdigt Billede af Forfatterens og hans Samtids Syn paa ham og den Tildragelse, der var hans Livs stolteste Bedrift.

K. E. S. Koefoed.

Florida - - Blomsternes Land.

Træk af dets Natur og Historie.

- 0 -

Længst mod Syd i de forenede Stater strækker den lange Halvø Florida - Blomsternes Land, som de spanske Opdagere kaldte det - sig ned i Retning af Cuba. Kysten har en Længde af halvtredie Hundrede danske Mil; i Floridastrædet ligger store Sandbanker og mod Syd garderes Florida af en 45 Mile lang Række af smaa Koralløer, der ender i en Klynge af Klipper og Banker, som er myldrende fulde af Skildpadder. Hele den sydlige Del af Landet er et Netværk af Laguner, som er dannede af Koralløer og bevoksende med Mangrovetræer. Disse utallige Smaaøer skyder kun faa Fod over Havet, og i Storm skylder Havet over alle Bredder - Koralløer

rives løse og kastes op og danner efterhaanden nyt Land. Nogle af de store Ødannelser er beboede og opdyrkede og umaadelig frugtbare. Ananas og Kokuspalmer trives vel i den overdaadige Jordbund og under den tropiske Sol.

Men ellers gør Floridas sydlige Del ikke Indtryk af at egne sig for Landbrug. Størstedelen af Landet bestaar af Sumpe og Moser og vilde Skove.

Uhyre Strækninger bestaar af Søer og Sumpe med utallige Øer af forskellig Størrelse, men alle meget lave. Kæmpemæssige Bregner og Palmetræer er de mest fremtrædende Genstande i Landskabet, her er ogsaa Dadelpalmer og Betelpalmer, medens Under-skoven bestaar af Rør og Ranker og Mos,

Skulde jeg i faa Ord nævne, hvad der er det mest karakteristiske Træk ved Florida, vilde jeg nævne Appelsinplantagerne i den nordlige Del og Sumpene i den sydlige. Jeg har set adskillige øde Egne Jordan rundt, men intet saa trist og øde som Sumpene ved Florida. De hvidbarkede Cypresser rager højt til Vejrs og spreder sig vidt omkring, og dog er der ikke et Blad, ikke et eneste grønt Blad at se. Fra Grene og Kviste hænger lange Haler og Guirlander af „Spansk Mos“, en graa og kedelig Snylteplante. Overalt ser vi disse bedrøvelige graa Haar hænge og svæve som Søreflor i Brisen. Sumpen er som Regel kun 4-5 Fod dyb i Sejløbet og fyldt af en utrolig Masse Opgrøde, saa Vandet er tykt og brunt som Sirup. Dette mørke, mudrede Vand, som er ubevægeligt og stillestaaende, bliver dobbelt trist som følge af de haabløse Omgivelser.

Nu og da afbrydes den spøgelsesagtige Stilhed af en ensom Vandfugls skurrende Piben. Hist og her glider en Moccasin-Slange med et dæmpet Plask i Vandet. En Gang i Løbet af en Time lyder en Alligators dødligt-jamrende Brøl fra Rørmoradset paa den anden Side af Skoven. Det er det hele. Saadan er Cypress Sumpene i Florida. - I den nordlige Del af Florida avler man derimod de kosteligste Frugter og fortrinlige Grøntsager i Fylde. Sukkerrør og Bomuld veksler med Ris og Hamp Kaffe og Kakao. Og prægtige Enge og Marker afgiver Græsgange, hvor Kvæget kan blive ude hele Aaret og Svinene fedes uden Mæskning. - Landet gæstedes første Gang af Europæere i Aaret 1512. Det var en vis Porco de Leon, som Palmesøndag aflagde det et flygtigt Besøg og gav det Navn efter Dagen. Nogle Aar senere drog den enøjede og grusomme De Narvaez - ligeledes en Spanier - ind i Floridas Skove i Spidsen for en Ekspedition paa 400 Mand og 40 Fortsættes paa 4de Side.

